

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/23771,Zaklady-Wlokien-Chemicznych-Chemitex-Celwiskoza-w-Jeleniej-Gorze.html>
2023-09-27, 10:34

Zakłady Włókien Chemicznych Chemitex-Celwiskoza w Jeleniej Górze

Zakłady Włókien Chemicznych Chemitex-Celwiskoza w Jeleniej Górze, fabrykę utworzono 1945 na bazie poniemieckiej firmy Phrix-Schlesische Zellwolle AG, 1945–1953 Dolnośląska Fabryka Włókien Sztucznych nr 7/Państwowa Fabryka Włókien Sztucznych nr 7, 1953–1956 Jeleniogórskie Zakłady Celulozy i Włókien Sztucznych im. Klementa Gottwalda, 1956–1959 Zakłady Celulozy i Włókien Sztucznych, 1959–1969 Zakłady Włókien Sztucznych Celwiskoza, 1969–1989 Zakłady Włókien Chemicznych Chemitex-Celwiskoza. 1969–1989 dyr. nac. Stanisław Bogusz. Na pocz. I. 80. przedsiębiorstwo było największym pracodawcą w Kotlinie Jeleniogórskiej. Problemem dla mieszkańców i środowiska były emitowane przez zakład do atmosfery szkodliwe pyły i gazy (emisja i stężenia przekraczały nawet 1000-krotnie dopuszczalne normy) oraz odprowadzane do rzek Bóbr i Kamienna ścieki. Do 1953 w fabryce produkowano włókna i żyłkę stilonową, a w nast. dekadach celulozę (1954–1980), włókna celulozowe (w tym texturę sanitarną i argonę), sól Glauberską, włókna poliestrowe, włókna poliestrowe modyfikowane (tzw. dilanę), włókna poliuretanowe, poza tym energię elektryczną i ciepłą, a w I. 80. także granulát poliuretanowy, sita poliuretanowe do przesiewaczy kruszyw mineralnych, wyroby z tworzyw sztucznych metodą prasowania i wtrysku. W I. 80. produkcja włókien sztucznych w Celwiskozie stanowiła ok. 50 proc. produkcji krajowej oraz pokrywała ok. 35–40 proc. krajowego zużycia tych włókien. 1977–1989 z przedsiębiorstwem kooperowało Przedsiębiorstwo Modernizacji i Remontów Chemitex (do 1977 Samodzielny Oddział Wykonawstwa Inwestycyjnego) Oddział w Jeleniej Górze.

1980–1989 przedsiębiorstwo tworzyły Wytwórnia Celulozy, Wytwórnia Włókien Celulozowych, Wytwórnia Włókien Syntetycznych, Wytwórnia Energetyczna, Zakład Mechaniczno-Remontowy, Wydz. Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska, Wydz. Pomiarów i Automatyki. Jesienią 1981 zatrudnionych ok. 2400 pracowników (w tym 886 kobiet), a ok. 75 proc. dojeżdżało spoza Jeleniej Góry, XI 1981: 2262, VII 1985: 1880, I 1988: 1749, VII 1989: 1550. 1985 zużycie parku maszynowego sięgnęło 75 proc.

25 IX 1980 utworzono Zakładowy [Komitet Założycielski](#) zwany też Międzyoddziałowym Komitetem Założycielskim w składzie: przew. Stanisław Paszkiet (Wydz. Głównego Energetyka), sekretarz Mirosław Banasiński (Dział Głównego Mechanika), Wiesław Kielbowicz (Wytwórnia Włókien Elastycznych), Helena Zielińska (ZLA), Włodzimierz Grabowski (Elaston), Edward Woskowicz (Wydz. Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska), Władysław Paździora (alkalizacja), Stanisław Sej (Wydz. Elektryczny), na pocz. X 1980 dołączyli Stanisław Ottowicz (Wytwórnia Włókien Celulozowych), Zdzisław Kotarski, Stanisław Kowalec i Władysław Dzieciuch (Wydz. Pomiarów). 29 IX 1980 ZKZ otrzymał zgodę dyr. nac. S. Bogusza na dostęp do radiowęzła, gazety zakładowej i powielacza, nast. powołano zespół ds. wniosków i postulatów (W. Dzieciuch i Konstanty Kowalewski). Do 8 X 1980 do „S” zapisało się 1668 pracowników, nast. liczba członków rosła do 11 XII 1980 – 2146 osób, a późn. zmniejszała się: II 1981 – 2142, IX 1981 – 2120 i X 1981 – 2088.

25 IX–X 1980 blisko 100 wniosków i postulatów załogi (przekazano je do rozpatrzenia wg kompetencji, tj. dyrekcji, do Zjednoczenia Przemysłu Chemicznego, Ministerstwa Przemysłu Chemicznego, władz miasta, województwa, MRN/WRN w Jeleniej Górze, KW/KM PZPR), lecz załatwienie większości z nich pocz. przejęła Rada Zakładowa Zw. Zaw. Chemików i KZ PZPR, co doprowadziło 10 lub 14 X 1980 do podpisania przez. ZG Zw. Zaw. Ch. porozumienia z MPCh, przeciwko któremu protestował ZKZ.

ZKZ zajmował się m.in. zaopatrzeniem załogi w ziemniaki, organizację zabawy sylwestrowej, organizacją wczasów

1981, kwestiami płacowymi (podwyżkami, dodatkami za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, postulaty zgłoszono do MPCh) oraz przygotowaniem i przeprowadzeniem wyborów związkowych.

28 X 1980 przedstawiciele ZKZ S. Paszkiet i M. Banasiński wzięli udział w spotkaniu przedstawicieli 13 zakładowych komitetów założycielskich zakładów przemysłu chemicznego w Łodzi. 6 XI 1980 w Brzegu Dolnym odbyło się ogólnopolskie spotkanie KKK „S” Pracowników Przemysłu Chemicznego, w którym wzięli udział przedstawiciele „S” z Celwiskozy. 6 I 1981 z przyczyn ekologicznych zamknięto Wydz. Celulozy i część robotników wydz. straciła pracę. XII 1980-I 1981 przeprowadzono wybory władz kół wydz. „S”, a 20 I 1981 Walne Zebranie Zakładowych Delegatów (103 delegatów), na którym wybrano KZ liczącą 28 osób. Prezydium tworzyli: S. Paszkiet (przew.), S. Sej (wiceprzew.), H. Zielińska (sekretarz) oraz Jerzy Frączak, S. Ottowicz, Zbigniew Kosiński, Henryk Zagrodnik, W. Dzieciuch, K. Kowalewski, Czesław Heweli, Jarosław Juszczyk, Mieczysław Słomka, Marian Wójcik, Witold Musiałowski, Henryk Kasprowicz i Stanisław Ćwikła. Pozostałymi członkami KZ byli przew. i wiceprzew. kół, m.in. E. Woskowicz, Roman Mieszala, Marian Zagórny. Społecznym zakładowym inspektorem pracy został Władysław Kaczmarek. Przew. KZ w PMiR Chemitex był Edward Filipiak. 6 IV 1981 KZ powołała komisje problemowe: socjalno-bytową, kultury, oświaty i rekreacji, organizacyjno-programową, racjonalnego wykorzystania pracowników zakładu, nowo przyjętych pracowników, kobiet, bhp.

22 I-10 II 1981 w czasie strajku w klubie [Gencjana](#) w komisji negocjacyjnej „S” przedsiębiorstwo reprezentował Józef Kasprowicz, PMiR Chemitex zaś E. Filipiak, KZ przekształciła się w Zakładowy KS i załoga brała udział w strajkach ogłaszanych przez MKS w Jeleniej Górze/Połączony KS Dolny Śląsk.

13 III 1981 wybrano Samorząd Pracowniczy (przew. M. Banasiński, z-ca przew. Kazimierz Dobrucki, sekretarz Mieczysław Myćka). W czasie tzw. kryzysu bydgoskiego 25-30 III 1981 w Celwiskozy znajdowała się siedziba MKS Jelenia Góra (przew. Roman Niegosz), w którym ZKS

Celwiskoza reprezentowali Barbara Blarowska i S. Paszkiet. 30 III 1981 ZKS wydał „Komunikat ZKS” i nast. dnia z MKS „Komunikat Nadzwyczajny MKS w Jeleniej Górze”.

IV-V 1981 do pracy w Regionalnej Komisji Wyborczej z Celwiskozy oddelegowano E. Woskowicza. V-VI 1981 odbył się I WZD Województwa Jeleniogórskiego, delegatami z Celwiskozy zostali M. Banasiński, S. Paszkiet, S. Sej, E. Woskowicz, S. Ottowicz, K. Kowalewski. Na przew. ZR zgłoszono kandydaturę M. Banasińskiego, ale 30 V 1981 podczas II tury I WZD przed głosowaniem wycofał się, do ZR wybrano S. Seja. 16 VI 1981 podczas III tury I WZD na jednego z 14 delegatów na I KZD wybrany S. Sej, lecz po zakwestionowaniu przez Krajową Komisję Wyborczą liczby delegatów na KZD z Regionu Jelenia Góra 28 VIII 1981 na Nadzwyczajnym WZD Regionu Jelenia Góra dokonano ponownego wyboru 10 delegatów, S. Sej nie otrzymał mandatu.

1981 w pracach KKK „S” Pracowników Przemysłu Chemicznego brali udział S. Paszkiet i E. Woskowicz oraz z PMiR Chemitex E. Filipiak i Adam Lachowicz. 10-11 IX 1981 KZ Celwiskoza zorganizowała w Jeleniej Górze spotkanie Międzyzakładowej Komisji „S” Przemysłu Włókien Chemicznych Chemitex (KZ fabryk należących do Zjednoczenia Przemysłu Włókien Chemicznych Chemitex).

20 X 1981 spotkanie dyrekcji zakładu z przedstawicielami Koła Polskiego Klubu Ekologicznego w Jeleniej Górze, dyskutowano nt. zamknięcia zakładu z powodu szkodliwego wpływu produkcji na środowisko (członkowie PKE postulowali wybudowanie nowej fabryki w innej części kraju lub import towarów produkowanych dotąd w Celwiskozie).

28 X 1981 w ogólnopolskim strajku w Celwiskozie strajkowało 700 osób i zmiany.

13 XII 1981 strajk (13 XII trzecia zmiana nie opuściła zakładu, wśród organizatorów byli m.in. Tadeusz Dąbrowski, R. Mieszala, Witold Słowicki, Zygmunt Szeliga, Stefan Święch, E. Woskowicz), który 14 XII 1981 zakończył się w godzinach porannych. W ramach akcji krypt. Jodła 13 XII 1981

internowano M. Banasińskiego w Ośr. Odosobnienia w Kamiennej Górze (13–29 XII 1981), Stanisława Kosakowskiego (5 III–29 IV 1982) we Wrocławiu, późn. E. Woskowicza (30 VIII–23 IX 1982), Jana Ziółkowskiego (30 VIII–23 IX 1982) i z PMiR E. Filipiaka (30 VIII–29 IX 1982) w Ośr. Odosobnienia w Nysie oraz K. Kowalewskiego (9 XI–3 XII 1982) w Ośr. Odosobnienia w Strzelinie.

1982–1989 w przedsiębiorstwie działał Tymczasowy KS/Tymczasowy Komitet Robotniczy z przew. E. Woskowiczem oraz R. Mieszalą, M. Zagórnym (1982), z którym współpracowali Maria Kozłowska, K. Kowalewski, Roman Janikowski, Władysław Delmaczyński, Mieczysław Brewczak, Zbigniew Lasek, Wiesław Matlak, Wiesława Szpak, Waldemar Merski, W. Słowicki, Wiesław Witkowski; w zakładzie kolportowano ulotki i podziemne wydawnictwa, m.in. „Z Dnia na Dzień”, „Solidarność Walcząca”, „Odroczenie”, „Celwiskoziaka”, „Gencjanę”, „Zerwij Kajdany, Połam Bat...”, „Dywanik” oraz książki; zbierano składki na działalność związkową, pomoc osobom represjonowanym (m.in. XII 1981–1982 dla internowanych, V 1988 dla uczestników strajku w HiL w Krakowie) i ich rodzin oraz ukrywających się (1982 dot. Juliusza Bagińskiego i Marka Łuczyckiego). 1982 na wezwanie TKK i RKS Dolny Śląsk organizowano krótkie strajki w przedsiębiorstwie (np. 13 V). 1984–1985 TKS/TKR wydawał podziemne pismo „Celwiskoziak” (w redakcji m.in. E. Woskowicz, R. Mieszala i J. Ziółkowski) sympatyzujące z SW (R. Mieszala i E. Woskowicz byli zaprzysiężonymi członkami Oddziału SW w Jeleniej Górze). Członkowie TKS/TKR współorganizowali struktury regionalne: V–XI 1982 podziemną Komisję Koordynacyjną Regionu Jeleniogórskiego/Tymczasowe Kierownictwo RKS Jelenia Góra (m.in. E. Woskowicz, E. Filipiak, J. Ziółkowski); XI 1983–IX 1986 Tymczasowy Komitet Koordynacyjny Regionu Jeleniogórskiego, którego członkiem był E. Woskowicz.

Działacze „S” z Celwiskozy angażowali się także w niezależne jawne inicjatywy. 1982–1983 działali w Komitecie Pomocy Internowanym i Represjonowanym przy kościele św. Erazma i św. Pankracego w Jeleniej Górze, 1982–1989 współorganizowali tamże i w kościele Podwyższenia Krzyża

Świętego w Jeleniej Górze msze za Ojczyznę; 1983–1989 działali w Duszpasterstwie Ludzi Pracy przy parafii Podwyższenia Krzyża Świętego (m.in. R. Mieszala, Adam Kubicki, H. Zielińska), a E. Woskowicz był członkiem Rady DLP.

Wśród mieszkańców regionu jeleniogórskiego rosła świadomość ekologiczna, 13 XI 1986 MRN w Jeleniej Górze i 28 V 1987 WRN tamże podjęły uchwały o zamknięciu produkcji wiskozowej w Celwiskozie z dniem 1 I 1990; ten pomysł wspierała również Rada Wojewódzka PRON. VI 1988 Prezydium Rady Pracowniczej przygotowało „Raport o szkodliwym oddziaływaniu ZWCh »Ch-C« na środowisko przyrodnicze”. 1988 działacze DLP w Jeleniej Górze oraz Koła PKE tamże zbrali podpisy pod petycją ws. zamknięcia w Celwiskozie produkcji szkodliwej dla środowiska, którą 31 I 1989 ks. Stanisław Boczoń przekazał do Sejmu PRL.

19 I 1989 ukonstytuowała się Tymczasowa KZ „S” w Celwiskozie w składzie: przew. E. Woskowicz, W. Dzieciuch, R. Janikowski, A. Kubicki, Bogdan Mandryk, R. Mieszala, Zbigniew Rasiewicz, S. Sej i Stanisław Umański. 2 II 1989 powiadomiono dyrekcję o rozpoczęciu działalności i zapisywaniu pracowników do „S”, odtąd mogli korzystać z tablic ogłoszeniowych i radiowęzła. W nast. mies. zbierano deklaracje członkowskie, podjęto rozmowy z dyrekcją ws. podwyżek płac dla załogi. 17 II 1989 do utworzonego TZR w Jeleniej Górze z Celwiskozy oddelegowano A. Kubickiego, w nast. mies. w przedsiębiorstwie znajdował się jeden z dwóch punktów informacyjnych TZR; 10 IV 1989 do rozszerzonego i zreorganizowanego Prezydium TZR dołączył E. Woskowicz, a A. Kubicki został wiceprzew. 14 IV 1989 członkami Wojewódzkiego KO „S” w Jeleniej Górze zostali E. Woskowicz i R. Mieszala.

4 IV 1989 zarząd zw. zaw. z Tymczasową KZ omawiały m.in. kwestie opłat za Dom Chemika oraz zasady odpłatności za świadczenia socjalne. 5 V 1989 wybrano Radę Pracowniczą Przedsiębiorstwa V kadencji z udziałem m.in. członków „S”: przew. A. Kubicki oraz członków: Stanisława Ćwikły, Kazimierza Eckierca, Stanisława Laska, Leszka Szymańskiego, Franciszka Antczaka, S. Paszkieta,

Władysława Grzybka, Adama Mularczyka, Danuty Filipkiewicz, Zdzisława Lecha, Henryka Mielniczuka, Jolanty Komorowskiej, Witolda Michniewicza, Marka Wojciechowskiego.

31 V 1989 premier Mieczysław Rakowski podjął decyzję o likwidacji Celwiskozy, a 10 VI 1989 Ministerstwo Przemysłu zatwierdziło uchwały WRN i MRN w Jeleniej Górze o likwidacji Wytwórni Włókien Celulozowych z dniem 1 I 1990 oraz o reorganizacji pozostałych działów przedsiębiorstwa w celu uruchomienia nowych produkcji na bazie technologii nieszkodliwych dla środowiska. 8 VI–31 VIII 1989 nowym dyr. nac. (wybrany w konkursie) został Kazimierz Łątka, który 1 IX–31 XII pełnił funkcję likwidatora przedsiębiorstwa. 29 VIII 1989 odbyło się ostatnie posiedzenie RPP i wszystkie organy przedsiębiorstwa uległy rozwiązaniu.

4 VII 1989 Tymczasowa KZ powołała Zakładową Komisję Wyborczą w składzie: S. Sej, Jan Wróblewski, S. Paszkiet i S. Umański, która do IX 1989 przeprowadziła wybory w poszczególnych działach przedsiębiorstwa. W zw. z inflacją i perspektywą likwidacji Celwiskozy 2 VIII 1989 zawiązał się KS „S”, który przedstawił dyrekcji 17 postulatów dot. gł. podwyżek płac, 8 VIII 1989 osiągnięto porozumienie ws. podwyżek.

27 VIII 1989 w kościele św. Erazma i św. Pankracego w Jeleniej Górze odprawiono mszę za Ojczyznę i „S” Regionu Jeleniogórskiego, podczas której poświęcono zakładowy sztandar „S”. 8 IX 1989 odbyło się WZZD, na którym wybrano KZ: Alfreda Grzybek, Grzegorz Jędrzejek, W. Witkowski, R. Janikowski, S. Umański, Zdzisław Kukielak, Ryszard Nowakowski, Tadeusz Motała oraz jej prezydium: E. Woskowicz (przew.), S. Sej (I wiceprzew.), Bogusław Mandryk (II wiceprzew.), Małgorzata Bukowian (sekretarz) oraz Franciszek Ostrołuch, W. Dzieciuch, S. Ćwikła, R. Mieszala (członkowie), ponadto Zakładową Komisję Rewizyjną: Eugenia Szczepaniak (przew.), Miłosław Kijanka, Jan Mielczarek, oraz delegatów na II WZD Regionu Jelenia Góra: E. Woskowicz, B. Mandryk, W. Dzieciuch, R. Mieszala, S. Sej, T. Motała i F. Ostrołuch. Jesienią 1989 ogniwo zakładowe „S” liczyło ok. 600 osób. Jesienią KZ wystąpiła do

Lecha Wałęsy z prośbą o poparcie w pozyskaniu inwestora zagranicznego dla Celwiskozy oraz do Jacka Kuronia, ministra ds. pracy i spraw socjalnych, ws. korzystniejszego naliczania emerytur pracownikom odchodzącym na emeryturę.

1990–2000 na bazie Celwiskozy utworzono Zakłady Chemiczne Jelchem/ZCh Jelchem SA, gdzie pracę znalazło 750 osób z dotychczasowej załogi (pozostałych ok. 250 przeszło na emeryturę, a ok. 450 znalazło zatrudnienie w in. zakładach), nast. od 2000 Jelchem Polimery Sp. z o.o. i in. podmioty gospodarcze. W Jelchemie działała KZ „S”, której przew. do 1998 był E. Woskowicz.

Łukasz Sołtysik

[Region Dolny Śląsk](#), [Region Jelenia Góra](#), [Jelenia Góra](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)